

DE VISIE VAN DE BELG OP VLUCHTELINGEN

Een overzicht van de resultaten van de European Social Survey (ESS)
2016

LAURA JACOBS, CELINE WUYTS & GEERT LOOSVELDT

De European Social Survey (ESS) wordt sinds 2002 elke twee jaar georganiseerd in een groot aantal Europese landen. België heeft deelgenomen aan alle ESS rondes.

Het ESS onderzoek in België wordt voorbereid, uitgevoerd en gevaloriseerd door het Centre for Survey Methodology (KU Leuven) voor Vlaanderen en het Centre d'Etude de l'Opinion (Université Liège) voor Wallonië.

De ESS vragenlijst bestaat uit een aantal vragen die in elke ronde worden gesteld en een aantal vragen rond een specifiek thema. In 2002 en 2016 werden de burgers in detail bevraagd over vluchtelingen. In dit rapport geven we een overzicht van de belangrijkste resultaten voor België wat betreft de houding tegenover vluchtelingen.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Over de European Social Survey (ESS)	4
Vluchtelingen meer welkom dan vroeger	5
Vergelijking België met andere deelnemende landen	9
De rol van de eigen afkomst/status	13
Besluit	18

Inleiding

Vluchtelingenstromen maken een deel uit van de menselijke geschiedenis: allerlei redenen dwingen mensen om alles achter te laten en zich te vestigen in andere landen, hetzij tijdelijk of definitief. De stijging van vluchtelingen leidt echter tot politieke discussies, en brengt allerlei uitdagingen met zich mee. Vandaag beheerst de vluchtelingenkwestie opnieuw de actualiteit. Sinds 2013 maakten grote groepen van vluchtelingen de gevaarlijk oversteek over de Middellandse Zee naar de Europese Unie (EU), wat een hoogtepunt bereikte in de zomer van 2015. De vluchtelingen waren vooral afkomstig uit het Midden-Oosten en Afrika; de redenen zijn, zoals steeds, complex en talrijk. Mensen wagen de stap ten gevolge van conflict, (burger)oorlog, politieke instabiliteit en vervolging. Vooral een aantal humanitaire rampen, zoals het zinken van vluchtelingenboten die gevaarlijke oversteek waagden, evenals de problematiek inzake mensenhandel, en de schrijnende situaties aan de grensovergangen heeft ertoe geleid dat de vluchtelingenkwestie, en de politieke reactie daarop, sindsdien niet meer weg te denken is uit het publieke debat in vele Europese landen.

Verschiedende ontwikkelingen illustreren dat het vluchtelingendebat vandaag de dag centraal staat. Diverse analisten schreven de uitkomst van het politieke referendum in Groot-Brittannië van juni 2016, waar het 'Brexit' kamp dat voorstander was van een exit uit de EU, nipt won toe aan een proteststem tegen het vluchtelingenbeleid van de EU. In verschillende delen van Europa zijn radicale populistische partijen, die de beperking van vluchtelingen bepleiten, aan een opmars bezig – zoals blijkt uit de recente electorale successen van de *UK Independence Party* (UKIP), de Nederlandse *Partij voor de Vrijheid* (PVV), Het Franse *Front National* (FN), het Deense *Dansk Folkeparti* (DF), en het Oostenrijkse *Freiheit Partei Österreichs* (FPÖ). De beste illustratie vormt wellicht de verkiezing van Donald J. Trump in november 2016 tot vijfenveertigste president van de Verenigde Staten. Eén van de speerpunten in zijn verkiezingsprogramma vormde het aan banden leggen van illegale immigratie naar de VS. Sinds zijn inauguratie in januari 2017 heeft hij al verschillende maatregelen genomen, zoals de invoering van een reisverbod vanuit specifieke landen. Ook België krijgt te maken met deze ontwikkelingen, en het aantal asielaanvragen steeg in 2015. De kwestie vormt dan ook in België een belangrijk politiek thema.

In deze bijdrage wordt, op basis van een analyse van de Belgische gegevens van de *European Social Survey* (ESS) van 2002 tot 2016 de houding van de Belgische respondenten over vluchtelingen en de evolutie ervan nagegaan. We plaatsen de resultaten ook in Europees perspectief. De voornaamste doelstelling is, om op basis van representatieve en objectieve gegevens afkomstig van de ESS, met dit rapport een bijdrage te leveren aan het debat over de publieke opinie over vluchtelingen via een inzicht te bieden in de trends en patronen. Dit rapport biedt een beschrijvende presentatie van de resultaten voor België met een aanzet om een aantal groepen te identificeren die verschillen in hun visie op vluchtelingen. Het wil een antwoord bieden op de vraag hoe de Belgen staan tegenover vluchtelingen en diens rechten.

Over de European Social Survey (ESS)

De European Social Survey (ESS) is een grootschalige vergelijkende studie die bij burgers uit meer dan 20 Europese landen peilt naar hun houdingen tegenover allerlei politieke, economische en sociaal-maatschappelijke thema's. De ESS wordt internationaal geprezen als een prestigieuze cross-nationale studie, die gebruik maakt van representatieve steekproeven en die een hoge methodologische standaard hanteert, om de publieke opinie in Europa in kaart te brengen (meer info op <http://www.europeansocialsurvey.org/>). De ESS wordt sinds 2002 elke twee jaar uitgevoerd. Het doel is om de ontwikkeling van de publieke opinie in Europa over verschillende thema's over een langlopende periode te bestuderen. België heeft tot nu toe deelgenomen aan alle acht rondes. In België gebeurt de selectie van respondenten als volgt: er wordt uit het Belgische Rijksregister een steekproef genomen die representatief is voor alle personen vanaf 15 jaar oud die wonen in private huishoudens in België, ongeacht nationaliteit, burgerschap of taal. Deze steekproef is willekeurig. In totaal worden per ESS ronde 1700 tot 1900 Belgen bevraagd. **TABEL 1** toont het aantal Belgen dat werd bevraagd in de ESS rondes.

Tabel 1. *Overzicht aantal respondenten in ESS rondes.*

ESS-ronde	Aantal bevraagde Belgen	Response rate
Ronde 1 (2002)	1899	59.2%
Ronde 2 (2004)	1778	61.4%
Ronde 3 (2006)	1798	61.1%
Ronde 4 (2008)	1760	58.9%
Ronde 5 (2010)	1704	53.4%
Ronde 6 (2012)	1869	58.7%
Ronde 7 (2014)	1769	57.0%
Ronde 8 (2016)	1766	56.8%

De ESS maakt gebruik van face-to-face interviews die gemiddeld een uur duren. De ESS-vragenlijst bevat een aantal vaste vragen die bij iedere ronde opnieuw worden gesteld. Bovendien wordt in elke ESS ronde in een thematische module meer in detail ingegaan op een aantal actuele en relevante thema's. Zowel in de ESS bevraging van 2002 (ronde 1) en van 2016 (ronde 7) werden enkele vragen opgenomen over vluchtelingen: de herhaling van deze module zorgt ervoor dat ook de evolutie van de houding tegenover vluchtelingen kan worden onderzocht tegenover 2002.

Meer informatie over de steekproeftrekking, response rates en de dataverzameling van de verschillende ESS rondes in België kan worden teruggevonden in de [procesevaluatie](#) op de website van het Centre for Survey Methodology. Ook op de volgende website kan u meer gedetailleerde informatie terugvinden: <http://www.europeansocialsurvey.org/>.

Vluchtelingen meer welkom dan vroeger

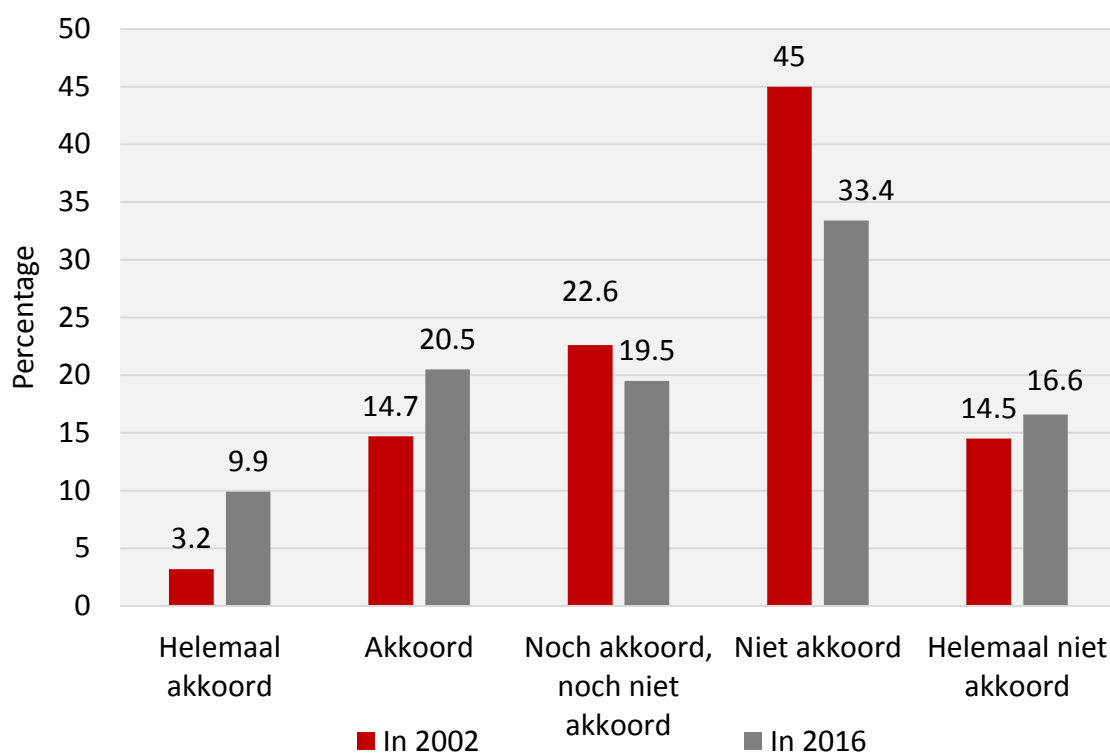
Zowel in 2002 als in 2016, dus na de vluchtelingencrisis die losbarstte in de lente van 2015 en in het najaar van datzelfde jaar diens hoogtepunt kende, werden de deelnemende Belgen gevraagd naar hun mening over vluchtelingen. Er werden telkens drie stellingen voorgelegd, waarop deelnemers moesten aangeven of men 'helemaal akkoord', 'akkoord', 'neutraal', 'niet akkoord' of 'helemaal niet akkoord' ging.

Tabel 2. *Vraagstelling vluchtelingen.*

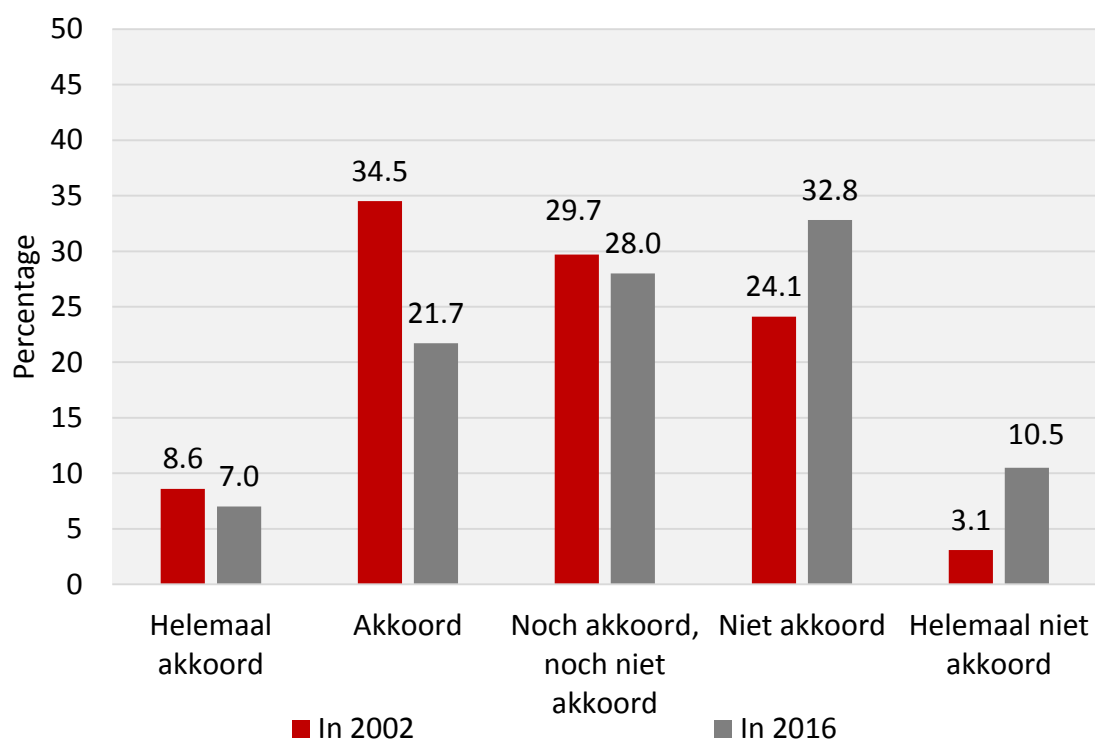
-
1.	"De regering zou soepel moeten zijn bij de beoordeling van asielaanvragen."
2.	"De meeste vluchtelingen die een aanvraag hebben ingediend dienen niet werkelijk te vrezen voor vervolging in hun eigen land."
3.	"Erkende vluchtelingen moeten het recht krijgen om nauwe familieleden te laten overkomen."
-

In tegenstelling tot de heersende opvatting, blijkt er een evolutie naar een positievere houding tegenover vluchtelingen te ontwikkelen. Dit geldt voor alle drie specifieke vragen. Waar in 2002 slechts 3 procent van de respondenten akkoord was met de stelling dat de regering aanvragen soepel zou moeten behandelen, steeg dit tot ongeveer 10 procent in 2016. Ook geloven de Belgische respondenten in 2016 minder vaak dan in 2002 dat vluchtelingen niet werkelijk hoeven te vrezen voor vervolging. Er vallen hier grote stijgingen te bemerken in de categorieën van respondenten die 'niet akkoord' (+ 8.7) en 'helemaal niet akkoord' (+ 7.4) antwoorden op deze specifieke stelling. Tot slot gaan de respondenten vaker akkoord in 2016 vergeleken met 2002 dat erkende vluchtelingen het recht zouden moeten hebben om nauwe familieleden te laten overkomen.

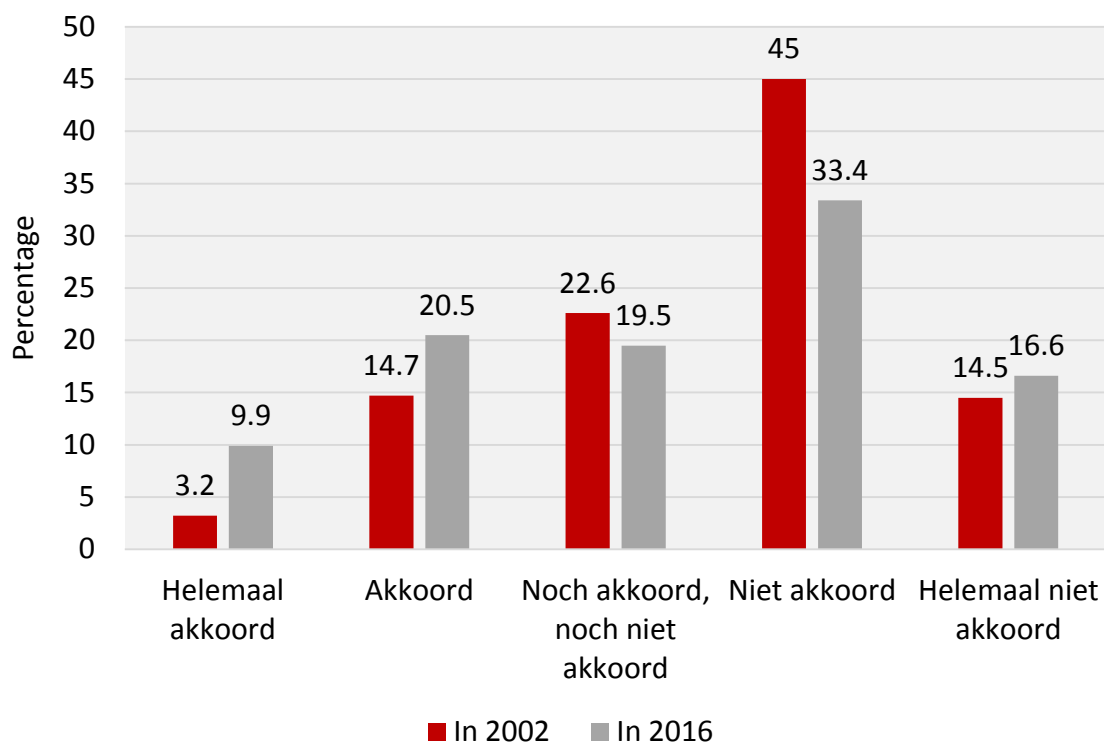
Figuur 1. “De regering zou soepel moeten zijn in de beoordeling van asielaanvragen.”

Figuur 2. “De meeste vluchtelingen die een aanvraag hebben ingediend dienen niet werkelijk te vrezen voor vervolging in hun eigen land.”

Figuur 3. “Erkende vluchtelingen moeten het recht krijgen om nauwe familieleden te laten overkomen.”

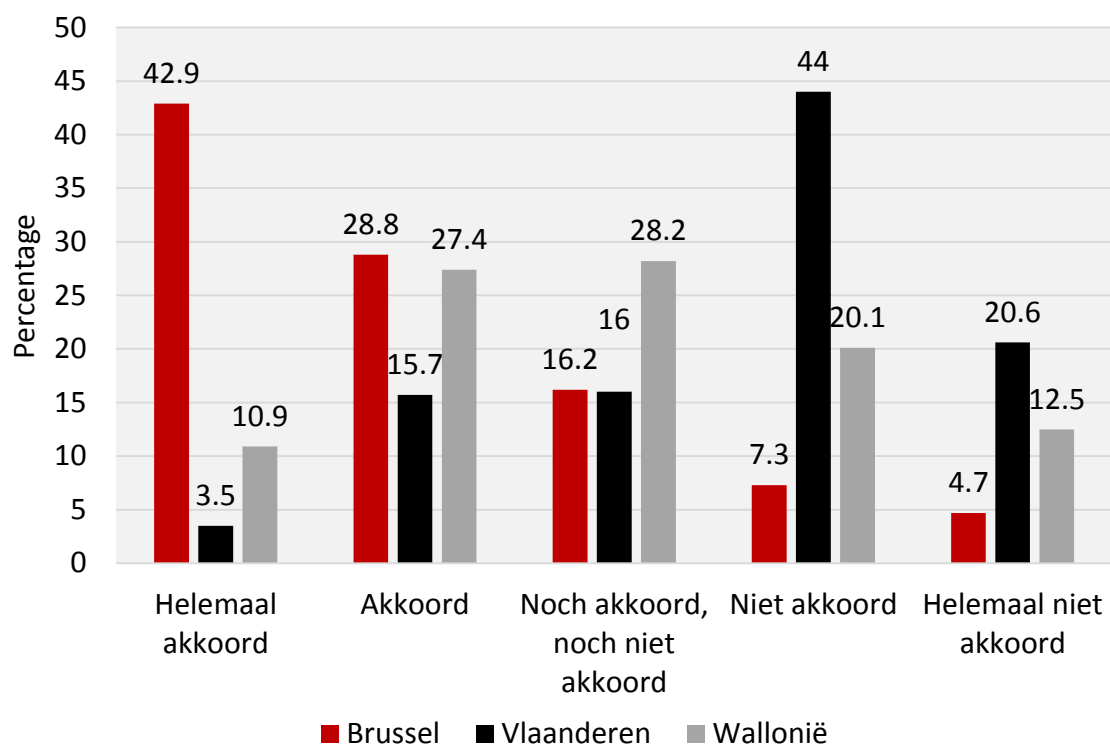

Bij bijna alle vragen stijgt de categorie ‘helemaal akkoord’ (behalve voor stelling 2), maar hetzelfde geldt voor ‘helemaal niet akkoord’. Anders gezegd: de extreme categorieën stijgen, wat wijst op een lichte toename van de polarisering. Waar respectievelijk in 2002 nog slechts 14.7 procent, 11.7 procent en 17.7 procent van de bevroagden een extreme categorie koos (‘helemaal akkoord’ of ‘helemaal niet akkoord’) op de drie stellingen is dit respectievelijk gestegen naar 26.6 procent, 17.5 procent en 26.5 procent. Gemiddeld is de publieke opinie toleranter geworden tegenover vluchtelingen, maar de verdeeldheid is wel toegenomen.

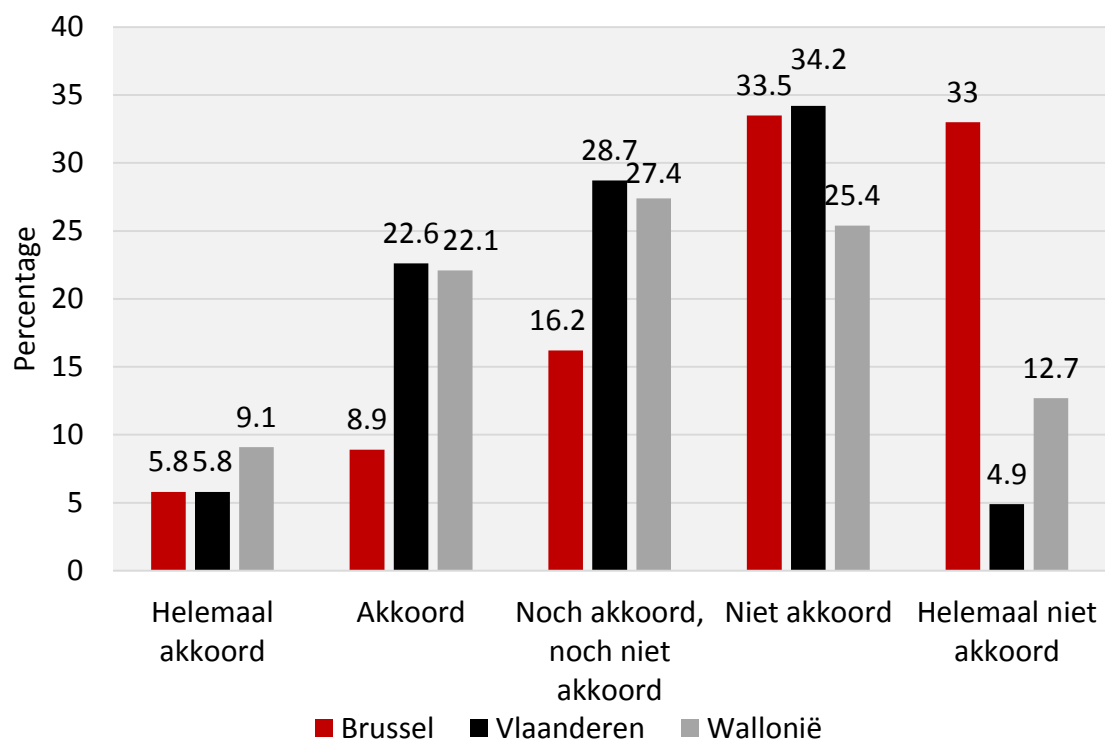
In een volgende stap gaan we na of er verschillen zijn tussen de verschillende regio’s in België (Vlaanderen, Brussel, en Wallonië) wat betreft de houding tegenover vluchtelingen voor de gegevens van 2016. Over het algemeen kan het volgende gesteld worden: inwoners van Brussel blijken over het algemeen positiever te staan tegenover vluchtelingen en hun rechten vergeleken met de andere twee regio’s. Vlaanderen staat het minst positief tegenover vluchtelingen, zoals blijkt uit de onderstaande grafieken (Figuur 4 tot 6).

Dit wijst erop dat de regio’s sterk verschillen in de beoordeling van vluchtelingen, en dat er sprake is van enige polarisatie, waarbij inwoners uit Brussel duidelijk een andere mening hebben dan Vlamingen of Walen. De verschillen zijn vooral groot wat betreft de soepelheid die de regering aan de dag zou moeten leggen inzake asielaanvragen, en het recht om nauwe familieleden te laten overkomen.

Figuur 4. “De regering zou soepel moeten zijn in de beoordeling van asielaanvragen.” – per regio

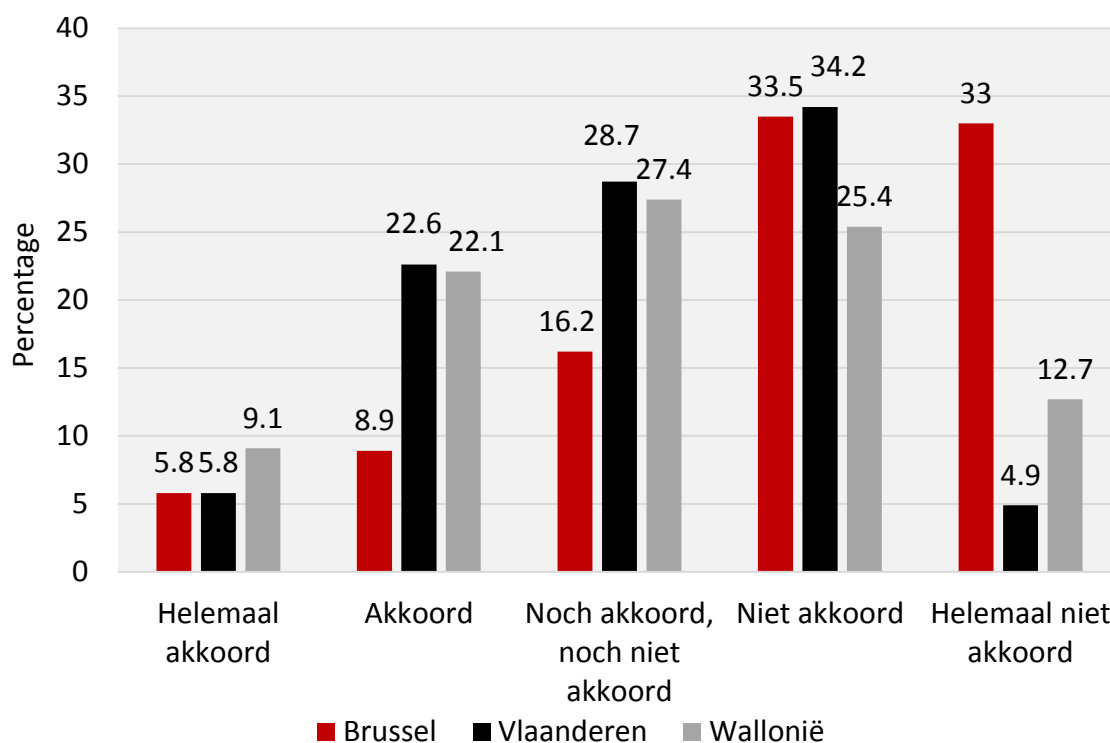

Figuur 5. “De meeste vluchtelingen die een aanvraag hebben ingediend dienen niet werkelijk te vrezen voor vervolging in hun eigen land.” – per regio

Figuur 6. “Erkende vluchtelingen moeten het recht krijgen om nauwe familieleden te laten overkomen.” – per regio

Vergelijking België met andere deelnemende landen

Niet enkel België kreeg te maken met stijgende asielaanvragen en vluchtelingen. Ook in de rest van Europa vormde de vluchtelingenkwestie een belangrijk politiek thema, denk maar aan Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Hoe verhouden de resultaten in België zich tot die van de andere deelnemende landen? Voor de ESS ronde 8 in 2016 zijn er gegevens beschikbaar voor 18 landen: België, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Ierland, IJsland, Israël, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Rusland, Slovenië, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland. De data werden gewogen.¹

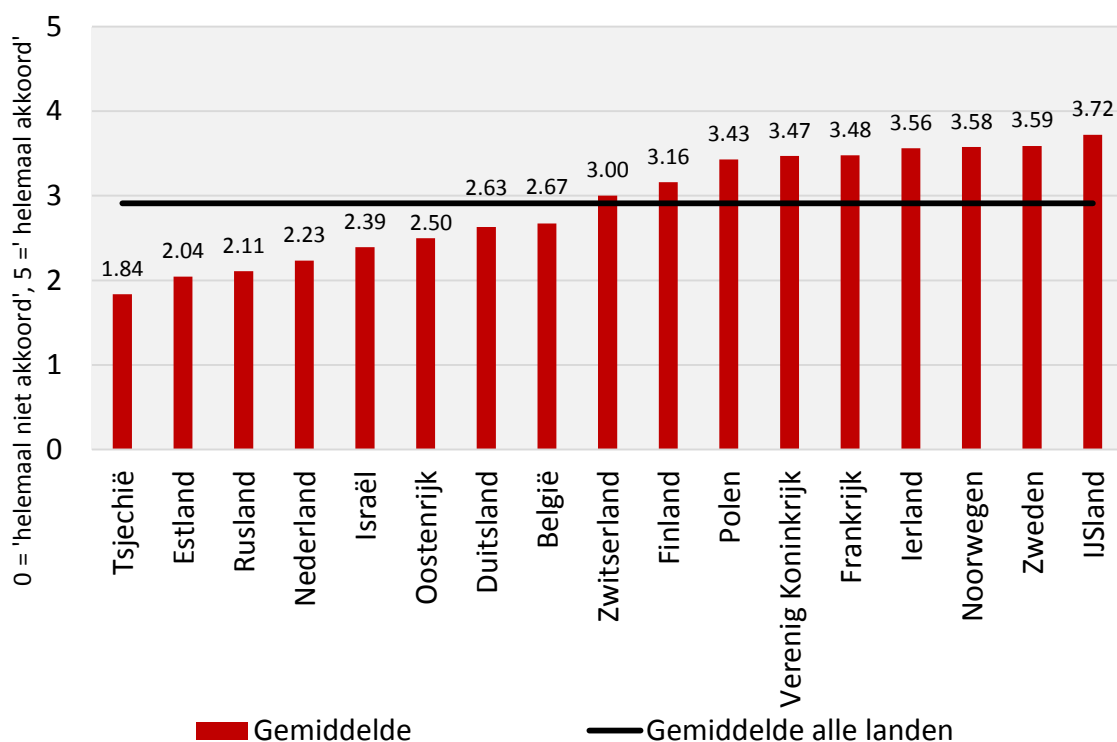
We geven in de volgende figuren (Figuur 7 tot en met Figuur 9) een gemiddelde score weer voor de drie stellingen per land. Deze score loopt van 1 tot 5. De figuren werden zo opgesteld dat een lagere score wijst op een meer negatieve houding tegenover vluchtelingen, en een hogere score op een meer positieve houding tegenover vluchtelingen. Zo kunnen we gemakkelijk vergelijken tussen de verschillende landen. We geven steeds het algemene

¹ Ook Hongarije en Litouwen doen mee aan ESS ronde 8, evenals enkele Zuid-Europese landen (Portugal, Spanje en Italië). Deze gegevens zullen pas beschikbaar zijn in begin 2018.

gemiddelde weer voor alle deelnemende landen (met een zwarte lijn), zodat duidelijk kan worden afgelezen waar een land zich bevindt ten opzichte van dit algemene gemiddelde.

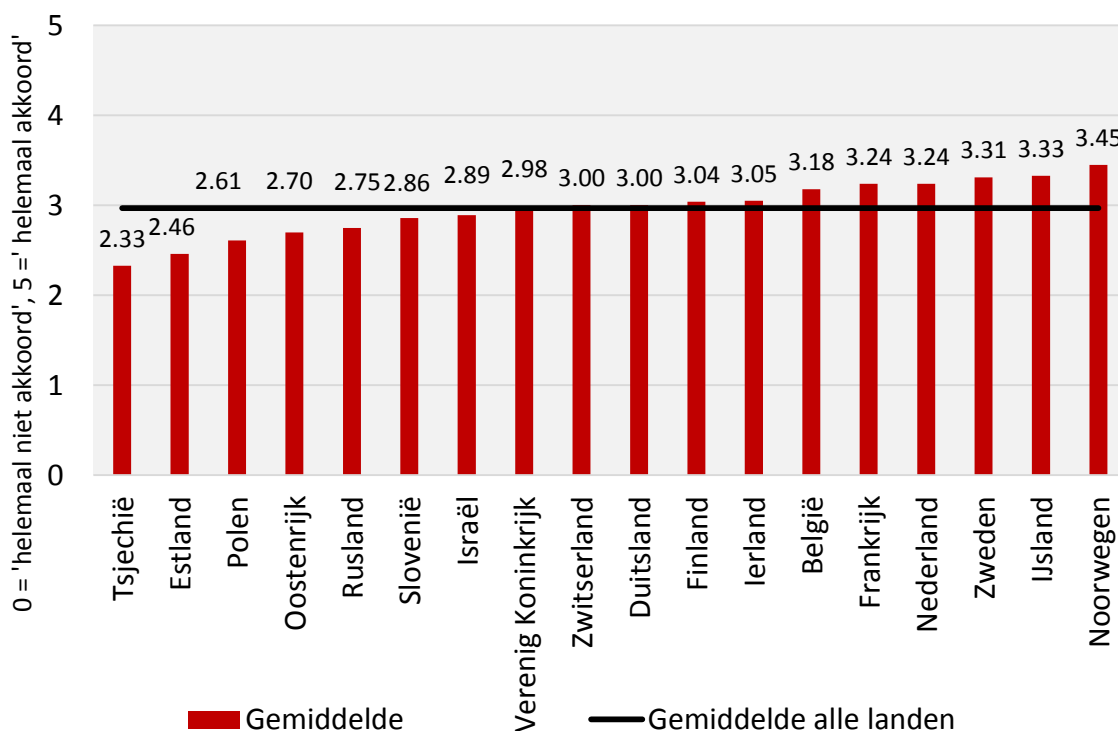
Figuur 7 handelt over de volgende stelling: “De regering zou soepel moeten zijn in de beoordeling van aanvragen om de vluchtelingenstatus te verkrijgen.” Een hogere score wijst zoals gezegd op een meer positieve houding tegenover vluchtelingen, in die zin dat meer respondenten in dat land akkoord gaan dat de regering effectief soepel zou moeten zijn bij de beoordeling van asielaanvragen. België scoort net onder het gemiddelde voor alle landen, al zijn de resultaten voor België wel vrij vergelijkbaar met die van andere West-Europese landen, zoals Duitsland en Oostenrijk. Over het algemeen blijkt dat vooral in Oost-Europese landen (Rusland, Tsjechië en Estland), de inwoners weinig akkoord gaan met de stelling dat de regering soepel zou moeten zijn in de beoordeling van asielaanvragen, al valt de lage score voor Nederland hierbij eveneens op. Over het algemeen vinden vooral de deelnemers in de Scandinavische landen, met IJsland, Zweden en Noorwegen op kop, dat de regering soepel moet zijn bij asielaanvragen. Ook in buurland Frankrijk is men positiever wat aanvragen van vluchtelingen betreft, en hetzelfde geldt voor het Verenigd Koninkrijk. Nogmaals, België scoort lichtjes onder het gemiddelde voor alle landen wat deze stelling betreft.

Figuur 7. “De regering zou soepel moeten zijn in de beoordeling van asielaanvragen.” – vergelijking tussen alle deelnemende landen in ESS 8 (2016).

In **Figuur 8** bekijken we de resultaten voor de stelling: “De meeste vluchtelingen die een aanvraag hebben ingediend dienen werkelijk te vrezen voor vervolging in eigen land.” Een hogere score wijst op het feit dat meer inwoners geloven dat vluchtelingen wel degelijk dienen te vrezen voor vervolging.² De resultaten zijn over het algemeen vrij gelijkaardig aan die voor de vorige stelling, al zien we dat België hier wel hoger scoort dan het gemiddelde voor alle deelnemende landen. Vooral de inwoners van West-Europese landen (zoals België, Nederland, Frankrijk) en van Scandinavische landen (zoals Zweden, IJsland en Noorwegen) zijn meer geneigd dan inwoners van Oost-Europese landen om te geloven dat vluchtelingen wel degelijk te vrezen hebben voor vervolging.

Figuur 8. “De meeste vluchtelingen die een aanvraag hebben ingediend dienen werkelijk te vrezen voor vervolging in hun eigen land.” – vergelijking tussen alle deelnemende landen in ESS 8 (2016).

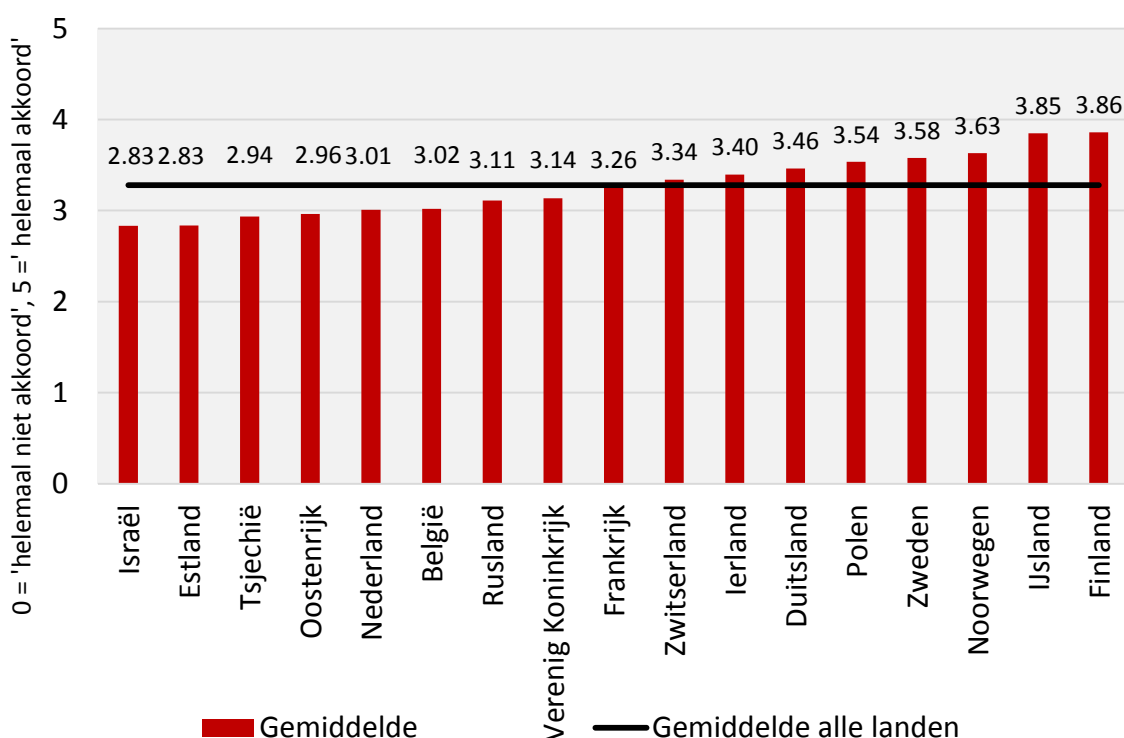

In **Figuur 9** bekijken we de stelling: “Erkende vluchtelingen moeten het recht krijgen om nauwe familieleden te laten overkomen.” Daar scoort België opnieuw licht onder het gemiddelde voor alle deelnemende landen. De top 4 bestaat allemaal uit Scandinavische landen, wat opnieuw bevestigt dat vooral in deze landen de inwoners positief staan tegenover

² In de oorspronkelijke vraagstelling was deze stelling negatief geformuleerd (nl. “De meeste vluchtelingen die een aanvraag hebben ingediend dienen niet werkelijk te vrezen voor vervolging in eigen land.”), maar om de interpretatie te vergemakkelijken hebben we deze omgedraaid, zodat de interpretatie gelijkloopt met die voor de andere stellingen. Opnieuw wijst een hogere score op een meer positieve houding.

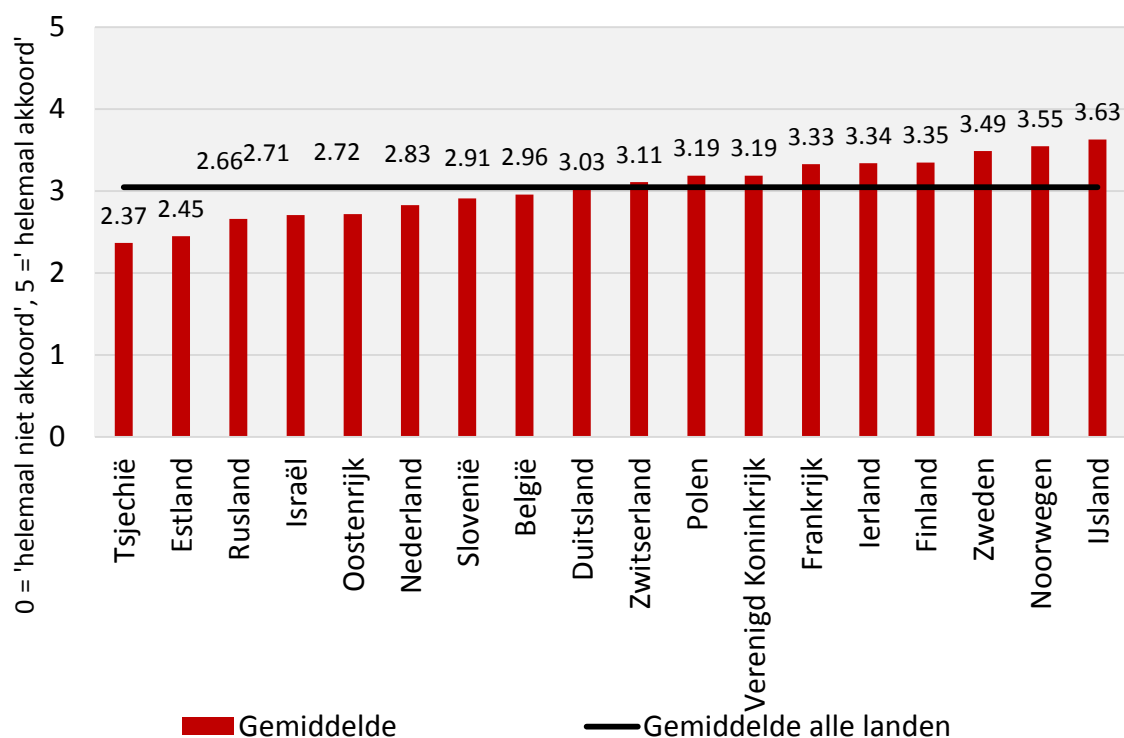
vluchtelingen, en meer mensen akkoord gaan dat erkende vluchtelingen het recht moeten hebben om hun familieleden te laten overkomen. Opnieuw kan deze stelling op weinig steun rekenen in sommige Oost-Europese landen (Tsjechië, Estland) en Israël. Opvallend is echter dat Nederland en België allebei onder het gemiddelde scoren en vrij dicht bij elkaar zitten op dit vlak. Andere West-Europese landen, zoals het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en vooral Duitsland zijn dan echter weer positiever op dit punt.

Figuur 9. “Erkende vluchtelingen moeten het recht krijgen om nauwe familieleden te laten overkomen.” Vergelijking tussen alle deelnemende landen in ESS 8 (2016).

In een laatste figuur, **Figuur 10**, berekenen we het gemiddelde voor alle landen over deze drie stellingen heen. Dit is opnieuw een score van 1 tot 5, waarbij een lagere score wijst op een meer negatieve houding tegenover vluchtelingen en een hogere score op een meer positieve houding tegenover vluchtelingen. Dit laat ons toe om een algemene rangschikking te maken voor de deelnemende landen op basis van alle stellingen. Hierbij wordt bevestigd dat de Scandinavische landen over het algemeen het meest positief staan wat vluchtelingen betreft. De top 4 bestaat uit allemaal Scandinavische landen, namelijk Zweden, Noorwegen, IJsland en Finland. Daarna volgen de meeste West-Europese landen, zoals Ierland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, al scoort Polen ook goed. België, Nederland en Oostenrijk scoren ietwat lager dan de overige West-Europese landen. Zowel België als Nederland scoren onder het gemiddelde over alle deelnemende landen heen. Tot slot, blijkt opnieuw dat vooral in de Oost-Europese landen en Israël de inwoners negatief staan tegenover vluchtelingen; vooral in Tsjechië, Estland en Rusland blijken vluchtelingen weinig welkom.

Figuur 10. Gemiddelde scores voor de drie stellingen voor alle deelnemende landen in ESS 8 (2016).

De rol van de eigen afkomst/status

Het is opvallend dat er grote verschillen zijn tussen Brussel, Vlaanderen en Wallonië, en dat er een stijging is over de tijd heen. Een mogelijke verklaring kan zijn dat in Brussel de bevolking erg divers is, waarbij de kans groot is dat de respondent zelf een migratie-achtergrond heeft of vaak in contact komt met minderheden. Dat wordt bevestigd als we kijken naar de demografie van de regio's, weergegeven in **Tabel 3**. De bevolking in Brussel is, wat de criteria betreft (nationaliteit, geboorteland, geboorteland ouders en minderheidsstatus) meer divers dan die in Vlaanderen en Wallonië (in 2016).

Tabel 3. Samenstelling bevolking Brussel, Vlaanderen en Wallonië (op basis van ESS 8).

Groepen	Brussel	Vlaanderen	Wallonië
Geboren binnen België	0.48	0.90	0.89
Etnische minderheidsgroep	0.16	0.03	0.02
Belgische nationaliteit	0.71	0.95	0.95
Minstens één ouder geboren buiten België	0.68	0.16	0.25

Indien we vervolgens een blik werpen op de gemiddelde scores stellen we vast dat deze verschillende minderheidsgroepen significant positiever staan tegenover vluchtelingen,

vergeleken met leden van de dominante meerderheidsgroep (i.e., met Belgische nationaliteit, geboren in België, ouders geboren in België). Deze scores worden weergegeven in **Figuur 9** tot **Figuur 12** voor de gegevens van 2016. Hoewel er verschillen zijn naargelang de striktheid van het criterium (tweede of derde generatie, zelf geboren in buitenland, nationaliteit of minderheidsstatus), blijft de conclusie steeds hetzelfde: ze gaan significant vaker akkoord met het feit dat de regering soepel zou moeten zijn bij de beoordeling van asielaanvragen, en dat erkende asielzoekers het recht moeten krijgen om nauwe familieleden te laten overkomen. Men is het significant minder vaak akkoord met de stelling dat vluchtelingen vaak niet werkelijk hoeven te vrezen voor vervolging in hun land van herkomst. Met andere woorden: de eigen afkomst speelt een grote rol voor de houding tegenover vluchtelingen.

In een volgende stap doen we een regressieanalyse. Dit is een statistische techniek waarbij we een bepaald kenmerk (de houding tegenover vluchtelingen) willen verklaren aan de hand van andere kenmerken, zoals de afkomst/status van de respondenten. Het voordeel van zulke analyse is dat we het verband tussen bepaalde kenmerken kunnen onderzoeken, terwijl er wordt gecontroleerd voor de effecten van andere kenmerken. **Tabel 4** geeft een overzicht van de kenmerken die zijn opgenomen in het regressiemodel.

In dit rapport proberen we na te gaan welke factoren de houding tegenover vluchtelingen bepaalt, en meer bepaald of de eigen afkomst daar een belangrijke rol in speelt. Uit de voorgaande gegevens lijkt alvast van wel. Naast de eigen afkomst, houden we ook rekening met het geslacht, de leeftijd en opleidingsniveau van de bevroegde Belgen. We nemen zowel de gegevens van 2002 als die van 2016 in rekening, en controleren voor het jaartal. **Tabel 5** toont de resultaten van de analyse. Er zijn twee modellen geschat: eentje met de regiovariabelen en sociodemografische achtergrondkenmerken, en eentje waarbij we ook de afkomst van respondenten opnemen. De tabel bevat de verklaarde variantie, de variantie in de positieve houding tegenover vluchtelingen die verklaard wordt door de onafhankelijke variabelen. De verklaarde variantie zegt iets over de verklaringskracht van de opgenomen kenmerken, en varieert tussen 0 en 100 procent, waarbij een hogere verklaarde variantie wijst op een beter model. In zulk model kan een groot percentage van de variantie in de houding tegenover vluchtelingen worden verklaard door de opgenomen kenmerken.

Verder bevat de resultatentabel ook voor elke onafhankelijke variabele in het model de zogenaamde regressiecoëfficiënt. Deze coëfficiënt drukt uit wat de verandering is in de bezorgdheid over het klimaat als de onafhankelijke variabele wijzigt met een eenheid (onder controle voor de andere variabelen). Voor de interpretatie van de coëfficiënten geldt dat een positieve waarde (hoger dan nul) wijst op een positievere houding tegenover vluchtelingen als het kenmerk toeneemt, terwijl een negatieve waarde (lager dan nul) op een negatievere houding tegenover vluchtelingen wijst. De coëfficiënten of waarden voor de kenmerken zijn gestandaardiseerd en nemen een getal aan tussen 0 en 1. Dit betekent dat ze met elkaar kunnen worden vergeleken: hoe groter de coëfficiënt, hoe sterker het effect. De sterretjes, tot slot, wijzen op het significantieniveau en geven aan of de verkregen resultaten statistisch

significant zijn, of niet. We hanteren hierbij een betrouwbaarheidsniveau van 95 procent. Bemerk dat bij deze coëfficiënten de invloed van de andere kenmerken in het model werd weggewerkt.

Tabel 4. *Overzicht kenmerken in regressieanalyse.*

Afhankelijke variabele	
Positieve houding tegenover vluchtelingen: gemiddelde van score op drie stellingen, vanaf 1 = 'helemaal niet akkoord', 5 = 'helemaal akkoord'	
<ol style="list-style-type: none"> 1. "De regering zou soepel moeten zijn in de beoordeling van asielaanvragen." 2. De meeste vluchtelingen die een aanvraag hebben ingediend dienen werkelijk te vrezen voor vervolging in hun eigen land." 3. "Erkende vluchtelingen moeten het recht krijgen om nauwe familieleden te laten overkomen." 	
Onafhankelijke variabelen	Categorieën
Minstens één ouder buiten België geboren	0 = 'neen', 1 = 'ja'
Zelf geboren buiten België	0 = 'neen', 1 = 'ja'
Niet-Belgische nationaliteit	0 = 'neen', 1 = 'ja'
Etnische minderheid	0 = 'neen', 1 = 'ja'
Opleidingsniveau	In jaren
Leeftijd	In jaren
Geslacht	0 = 'man', 1 = 'vrouw'
ESS Ronde	0 = 'ESS 1', 1 = 'ESS 8'

We beschouwen eerst de resultaten van Model I. Hieruit blijkt dat ongeveer 11 procent van de houding tegenover vluchtelingen wordt verklaard door de kenmerken. Er wordt bevestigd dat de regio een rol speelt: respondenten uit Brussel en Wallonië blijken positiever te staan tegenover respondenten uit Vlaanderen (de referentiecategorie, dat wil zeggen de categorie waarmee wordt vergeleken). Daarnaast stellen we vast dat vrouwen positiever staan tegenover vluchtelingen, net zoals jongere mensen en hoogopgeleiden. Ook blijkt uit de tijdsvariabele 'ESS' dat mensen in 2016 inderdaad significant positiever staan tegenover vluchtelingen vergeleken met 2002.

In Model II gaan we na of, als we de afkomst van de respondenten mee opnemen als verklaring, de effecten van de regio overeind blijven, of deze worden 'weg' verklaard door het opnemen van de afkomst (aangezien in Brussel bijvoorbeeld meer mensen wonen die geboren zijn in het buitenland). Alle gevonden verbanden voor de rol van de regio blijven echter overeind, hoewel de effecten wel iets minder sterk zijn. Dat kan worden afgeleid uit de bèta-coëfficiënten die lager zijn in Model II vergeleken met Model I. Echter, daarnaast is het zo dat de afkomst van de respondenten ook een onafhankelijke bijdrage leveren aan de verklaring van

de houding tegenover vluchtelingen. Er wordt bevestigd dat zelf in het buitenland geboren zijn, ouders hebben waarvan minstens één in het buitenland is geboren, en lidmaatschap van een etnische minderheidsgroep verband houden met meer positieve houdingen tegenover vluchtelingen; het verband is eveneens positief voor niet-Belgische nationaliteit, maar is niet statistisch significant.

We kunnen tot slot de sterkte van de verschillende verklaringen vergelijken. Uit deze oefening blijkt dat het jaartal en de regio's de sterkste verklaringsgrond vormen, gevolgd door opleiding; pas daarna komt de afkomst (of men ouders heeft die geboren zijn in een ander land dan België), leeftijd en het geslacht.

Tabel 5. *Het verband tussen afkomst, regio, achtergrondkenmerken en houdingen tegenover vluchtelingen.*

Afhankelijke variabele: de houding tegenover vluchtelingen	Model I				Model II			
	B	SD	Beta	<i>p</i>	B	SD	Beta	<i>p</i>
Constante	1.861***	0.080		0.000	1.635***	0.108		0.000
Brussel	0.413***	0.046	0.230	0.000	0.339***	0.046	0.189	0.000
Wallonië	0.367***	0.040	0.188	0.000	0.318***	0.040	0.163	0.000
Vrouw	0.139***	0.029	0.079	0.000	0.146***	0.029	0.084	0.000
Aantal jaren voltijdse scholing	0.037***	0.004	0.159	0.000	0.040***	0.004	0.171	0.000
Leeftijd (in jaren)	-0.003***	0.001	-0.068	0.000	-0.002**	0.001	-0.051	0.003
ESS8: 2016	0.531***	0.040	0.304	0.000	0.441***	0.041	0.252	0.000
Minstens één ouder geboren buiten België					0.264***	0.049	0.119	0.000
Niet-Belgische nationaliteit					0.019	0.076	0.005	0.805
Zelf geboren buiten België					0.146*	0.066	0.052	0.026
Etnische minderheidsgroep					0.311***	0.087	0.062	0.000
Verklaarde variantie	11.2				14.8			

Noot. OLS regressieanalyse met de houding tegenover vluchtelingen als afhankelijke variabele in SPSS 24. Gerapporteerd zijn de niet-gestandaardiseerde coëfficiënten (B), standaardfouten (SD), de gestandaardiseerde coëfficiënten (Beta), en p-waarden. *** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$.

Besluit

Vanaf de lente van 2015, sinds de start van de zogenaamde vluchtelingencrisis, blijft het vluchtelingenthema actueel in verschillende Europese landen, zoals in België. De European Social Survey (ESS) peilde 2016, vlak na de start van de vluchtelingencrisis, naar de publieke opinie tegenover vluchtelingen. In dit rapport geven we een overzicht van de voornaamste trends voor België. Hierbij is het interessant om te vergelijken met 2002; toen werden ook een aantal vragen opgenomen over de houding tegenover vluchtelingen. Zo kan worden nagegaan of de publieke opinie over de tijd heen positiever of negatiever is geworden wat betreft vluchtelingen.

In tegenstelling tot wat men misschien zou verwachten, blijken de respondenten in 2016 positiever te staan tegenover vluchtelingen vergeleken met 2002. Het aantal mensen die akkoord gaan met meer rechten voor vluchtelingen is aanzienlijk groter in 2016 dan bijna vijftien jaar geleden. Zo vinden de respondenten dat de regering soepeler zou moeten zijn bij de beoordeling van asielaanvragen, dat vluchtelingen effectief werkelijk te vrezen hebben voor vervolging, en dat erkende vluchtelingen het recht moet krijgen om nauwe familieleden te laten overkomen. Echter, hoewel de gemiddelde scores voor steun voor vluchtelingen stegen in 2016, lijkt er wel sprake te zijn van enige polarisering. Het is namelijk zo dat de meest extreme categorieën van ‘helemaal niet akkoord’ en ‘helemaal akkoord’ stijgingen laten optekenen in 2016, terwijl in 2002 de spreiding minder groot was. Hoewel over het algemeen de publieke opinie in België toleranter is geworden tegenover vluchtelingen, is de bevolking verdeelder dan in 2002, toen de verschillen minder groot waren. Met andere woorden: het aantal mensen die ofwel sterk voorstander of tegenstander zijn vormen grotere categorieën dan in de vorige bevraging (bijna een vierde van de bevroagden over de drie stellingen heen), wat wijst op een politicisering en polarisering van de kwestie. De vluchtelingenkwestie lijkt in die zin een thema dat weinig mensen onverschillig laat.

Een opmerkelijke vaststelling in dit rapport vormt het feit dat er grote verschillen bestaan tussen de regio's in België wat de publieke opinie tegenover vluchtelingen betreft. De conclusie is vrij eenduidig: in Brussel is men toleranter tegenover vluchtelingen, wat steun voor hun rechten betreft, dan in Wallonië en Vlaanderen. In Vlaanderen staat men het minst positief tegenover vluchtelingen. Dit blijkt een stabiele vaststelling: zowel in 2002 als in 2016 stellen we deze verschillen vast.

Een plausibele verklaring voor deze vaststelling zou kunnen liggen in de etnisch-culturele diversiteit die Brussel rijk is. Het lijkt niet ondenkbaar dat de diverse samenstelling van deze regio ertoe leidt dat diens inwoners vaker in contact komen met diversiteit, en mede daardoor ook een toleranter visie op vluchtelingen hebben ontwikkeld. Bovendien is het mogelijk dat veel respondenten (of hun ouders) zelf een migratieachtergrond hebben, wat ook tolerantie tegenover vluchtelingen kan stimuleren. Inspectie van sociodemografische

achtergrondkenmerken van de respondenten bevestigde dat de steekproef zeer divers was in Brussel: een groot gedeelte van de respondenten in Brussel –een aanzienlijk groter deel dan in Wallonië en vooral Vlaanderen—had minstens één ouder die in het buitenland was geboren, waren zelf in het buitenland geboren, hadden een niet-Belgische nationaliteit, of beschouwden zichzelf als een etnisch-culturele minderheid.

In een volgende stap onderzochten we daarom of de afkomst van respondenten een rol speelt voor de houding tegenover vluchtelingen, en of we –na controle voor de diversiteit van de steekproef–de inwoners van Brussel nog steeds positiever dan de andere regio's staan tegenover vluchtelingen en hun rechten. We stellen vast dat de afkomst van respondenten inderdaad een rol speelt: afgezien van de nationaliteit, blijken verschillende kenmerken (zoals geboorteland van ouders, eigen geboorteland en minderheidsstatus) belangrijk te zijn voor de beoordeling van vluchtelingen. Mensen met een migratieachtergrond staan effectief veel positiever te staan tegenover vluchtelingen. Echter, het is opmerkelijk dat ook na controle voor de afkomst van respondenten inwoners uit Brussel nog steeds positiever zijn tegenover vluchtelingen (vergeleken met Vlaanderen). Anders gezegd: een gedeelte van de positieve houdingen in Brussel wordt verklaard door de diverse samenstelling van de steekproef, maar niet volledig. Dit kan er effectief op wijzen dat mensen in het Hoofdstedelijk Gewest, ook al hebben ze zelf geen migratieachtergrond, nog altijd vaker in contact komen met diversiteit dan in Vlaanderen. Dit feit kan op zijn beurt nog steeds een verklaring vormen van de meer positieve houding. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat regelmatig positief contact hebben met minderheden, zoals het onderhouden van vriendschappen met etnisch-culturele minderheden, een grote verklaringsgrond vormt voor meer tolerantie. Het lijkt dan ook plausibel dat in Brussel, gezien de grotere diversiteit, de kans op dergelijke betekenisvolle contacten aanzienlijk groter is dan in Wallonië en Vlaanderen.

We plaatsen de resultaten ook in vergelijkend perspectief. We bekeken hoe België zich verhoudt tot andere deelnemende landen in ESS ronde 8 (2016) wat de visie op vluchtelingen betreft. Daaruit blijkt dat de inwoners van België lichtjes onder het gemiddelde van alle deelnemende landen scoren: dat wil zeggen dat in België de respondenten een beetje negatiever staan tegenover vluchtelingen vergeleken met andere deelnemende landen, al neemt België over het algemeen een gemiddelde positie in. Uit de vergelijking werd eveneens duidelijk dat in de Scandinavische landen (zoals Zweden, Noorwegen, IJsland) de inwoners een positiever beeld hebben van vluchtelingen dan in Oost-Europese landen en Israël.

Tot slot zijn er verschillen naargelang sociodemografische achtergrondkenmerken: zo zijn jongeren, vrouwen en hoogopgeleiden toleranter tegenover vluchtelingen vergeleken met ouderen, mannen en laagopgeleiden.

Bij wijze van conclusie kan het volgende worden gesteld: er is een evolutie naar meer positieve houdingen tegenover vluchtelingen, maar tegelijk is er bewijs voor een toegenomen polarisering. Het aantal mensen met een extreem positieve of negatieve houding is gestegen

in 2016 vergeleken met de bevraging in 2002. Dit wijst erop dat de vluchtelingenkwestie wel degelijk een kwestie is die meningen beroert, en aanleiding geeft tot debat en tegengestelde visies. Toch blijken er grote verschillen tussen de regio's: in Brussel en Wallonië staat men positiever tegenover vluchtelingen en diens rechten vergeleken met Vlaanderen. Dit kan niet volledig worden verklaard door de etnisch-culturele diversiteit van de steekproef in Brussel, hoewel respondenten met een migratieachtergrond wel degelijk positiever staan tegenover vluchtelingen en diens rechten.